

วิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้:
กรณีศึกษาเพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโนนดนาเล*
VOCAL STYLE, INTONATION AND POSTURE OF SOUTHERN THAI LULLABY
IN CASE STUDY OF PHLENG RONG RUEA IN NODE-NA-LAY LOCALITY

สุภาพร ฉิมหนู*, ณัฏฐนิช นกปี

Supaporn Chimnoo*, Nattanit Nakpee

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pangvoice007@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการขับร้อง น้ำเสียงและท่วงท่าการขับกล่อมของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนดนาเล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ พ่อเพลงแม่เพลงใน อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอรโนด จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการร้องเรือมีทั้งหมด 2 ขั้นตอน คือ 1) การผูกเปล ให้ลักษณะของเปลต้องมีรูปวงรีตรงกลางต้องต่ำลงคล้ายท้องเรือ และ 2) การวางทารกในเปล การไกวเปล และร้องเรือ สำเนียงภาษาถิ่นได้มีผลต่อเสียงโน้ตและช่วงเสียงในการขับร้อง มีการใช้วรรคตอนหายใจที่สามารถยืดหยุ่นได้ เอกลักษณ์ของเพลงร้องเรือต้องขึ้นต้นด้วย คำว่า “ฮาเออ” แล้วลากเสียง “เออ” ให้ยาวมากที่สุดด้วยทำนองต่าง ๆ แล้วลงท้ายประโยคแรกด้วยคำว่า “เหอ” มีการใช้พยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่โดยเฉพาะ สระอุ และสระอี น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องต้องมีความอ่อนหวานนุ่มนวลเพื่อให้ทารกหลับง่ายเสียงพูดต้องคอยสังเกตทารกด้วยหากทารกไม่ยอมนอนต้องพูดแทรกเพื่อย้ำเตือนให้ทารกรู้ว่าถึงเวลานอนแล้ว ช่วงเสียงในการขับร้องเป็นโทนเสียงกลาง คือ เสียงธรรมดาของแต่ละคน โทนเสียงที่แสดงออกถึงอารมณ์ที่ปกติ สบาย ๆ เนื้อเสียงจะเหมือนกับ ท่วงท่าในการขับร้องสามารถจัดวางร่างกายได้อย่างอิสระ คือ ทำยืน ทำอุ่ม และทำนั้ง ไม่ว่าจะอยู่ท่วงท่าใดก็ตามควรโยกตัวไปด้วยเพราะเมื่อโยกตัวแล้วจะช่วยให้เสียงลื่นไหลตามการเคลื่อนไหวร่างกายทำให้เด็กเคลิ้มหลับ

คำสำคัญ: เพลงร้องเรือ, เพลงกล่อมเด็กภาคใต้, วิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็ก, วิถีชุมชนโนนดนาเล

Abstract

The purpose of this research was to study vocal styles, intonation, and postures of singing the lullaby in the Nod-Na-Le local community. As a qualitative research study, data collection was done by interviews from the informants in Singha Nakhon District, Sathing Phra District, Krasae Sin District, and Ranot District. The findings reveal different steps of singing as follows. Step 1: tie the cradle; Step 2: 1) place the child in the cradle, 2) rock the cradle and ready to sing or hold the baby while singing. The method for singing lullabies was to sing in the southern dialect, which had an effect on the rhythms and range of the singing. The lullabies required flexible breathing punctuation. Thus, the singer started with the word “ha-er” and dragged the “er” sound as long

as possible with various melodies, followed by ending the first sentence with the word “he”. It was found that the singers employed hidden consonants and vowels, especially the U vowel and the E vowel. The tone used in singing must be sweet and gentle to make the baby fall asleep easily. However, the singers had to observe the reactions of the babies. If the babies were still awake, the singers could have small talk with the babies. Finally, singing postures were various and flexible as follows; standing positions, carrying positions, etc. Regardless of one's postures, it is advisable to sway the body, as this motion facilitates sound alignment with bodily movements, aiding the child in transitioning to sleep.

Keywords: Phleng Rong Ruea, Southern Thai Lullaby, How to Sing Lullabies, Nod Na Le Local Community

บทนำ

โนนดนาเล เป็นชื่อย่อของวิถีชีวิตคนในคาบสมุทรสทิงพระ มีอาณาเขตอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกะแสสินธุ์ และอำเภอรโนด ทางทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและทางทิศตะวันออกติดกับทะเลอ่าวไทย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2549) ส่วนบนภาคพื้นอุดมด้วยนาข้าวและต้นตาลโหนด คำว่า “โนนด” หมายถึง ต้นตาลโหนด คำว่า “นา” หมายถึงทุ่งนา คำว่า “เล” หมายถึงทะเล เมื่อเรียกรวมกันจึงเป็นชื่อย่อที่เรียกว่า “โนนดนาเล” (พรณิกา โสทธิพันธุ์, 2547) บริเวณคาบสมุทรสทิงพระแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ผู้คนสามารถนำทรัพยากรต่างๆ มาประกอบอาชีพหารายได้เพื่อหล่อเลี้ยงครอบครัว (สามารถ สาเริ่ม, 2565) อีกทั้งมีผลผลิตทางภูมิปัญญาที่ผ่านการส่งสมมาหลายร้อยปีทั้งการละเล่นพื้นบ้าน ภาษากลุ่มวรรณกรรมพื้นบ้าน สะท้อนความเป็นอยู่ แนวคิด จารีต ความเชื่อ นอกจากด้านคติชนวิทยา ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรี เพลงกล่อมเด็กเป็นอีกหนึ่งในเพลงศิลป์พื้นบ้านที่ถ่ายทอดจิตวิญญาณของแม่เพื่อหล่อหลอมความเป็นคนมานับไม่ถ้วน เพลงกล่อมเด็กในแต่ละชุมชนจะประดิษฐ์เนื้อร้องตามวิถีชีวิตของผู้คนขณะนั้น โดยร้องทำนองตามความนิยมของคนในท้องถิ่นซึ่งไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่ง และเกิดขึ้นเมื่อใด ขับร้องด้วยภาษากลุ่มนิมมร้องสืบทอดกันมานานโดยการท่องจำแบบปากต่อปากซึ่งมีท่วงทำนองเรียบง่าย (สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2521)

สำเนียงภาษาและลีลาการพูดของชาวไทยถิ่นใต้มีหลากหลาย เช่น ภาษาไทยถิ่นชุมพร ภาษาไทยถิ่นพัทลุง ภาษาไทยถิ่นสงขลา ความแตกต่างทางสำเนียงภาษาและลีลาการพูดเหล่านี้เป็นตัวหล่อหลอมให้บทร้องพื้นบ้านมีเอกลักษณ์ การเลือกพื้นที่อย่างเจาะจงทำให้มองเห็นเอกลักษณ์ของทำนองและสำเนียงมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะบทเพลงกล่อมเด็กที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีแขนงหนึ่งซึ่งปัจจุบันหาฟังได้ยากจึงจำเป็นต้องศึกษาให้ลึกซึ้ง จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยพบเพียงการจดบันทึกเฉพาะเนื้อร้องเท่านั้น แต่ยังขาดการศึกษาวิธีการขับร้องที่สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการสืบสานเพลงกล่อมเด็กได้ในอนาคต จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยใช้เพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโนนดนาเลเป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนรุ่นหลัง และเกื้อกูลการศึกษาดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการขับร้อง น้ำเสียงและท่วงท่าการขับกล่อม ของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้กรณีศึกษาเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนดนาเล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่การวิจัยโดยกำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลง จำนวน 20 คน ในอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอระโนด โดยตั้งเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลให้ข้อมูลพิจารณาจากคุณสมบัติ ดังนี้

1. ขับร้องเพลงกล่อมเด็กได้ หรือเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็ก
2. เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ที่อำเภอสิงหนคร หรืออำเภอสทิงพระ หรืออำเภอกระแสดินธุ์ หรืออำเภอระโนด มากกว่า 5 ปี หรือเป็นคนในภูมิลำเนา
3. ไม่จำกัดอายุ เพศ และการศึกษา
4. เต็มใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยกำหนดให้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้งหมด 2 ชุด ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลงตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

- ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก
- วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก
- ท่วงท่าที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

2. แบบบันทึกสังเกตการณ์สาธิต

ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยสังเกตและจดบันทึกเหตุการณ์ที่พบเห็น ให้บุคคลข้อมูลสาธิตการขับร้องเพลงกล่อมเด็กอย่างอิสระ พร้อมบันทึกเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาวิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กจาก ตำรา หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกสังเกตการณ์สาธิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ กรณีศึกษาเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนดนาเล วิเคราะห์วิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กหลักการขับร้องเพลงของ ดุษฎี พนมยงค์ บุญทัศน์กุล (ดุษฎี พนมยงค์, 2542) โดยสรุปประเด็นตามหัวข้อ คือ 1) ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก 2) วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก 3) น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก 4) ท่วงท่าที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวิธีการขับร้อง น้ำเสียงและท่วงท่าการขับกล่อมของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนดนาเล ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ คือ 1) ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก 2) วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก 3) น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก 4) ท่วงท่าที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

1. ขั้นตอนการร้องเพลงกล่อมเด็ก

ขั้นตอนที่ 1 การผูกเปล

อุปกรณ์ที่ใช้ผูกเปล

(1) เชือก: ต้องนิ่มและหนาพอที่จะรับน้ำหนักของทารก ไม่ควรใช้เชือกแข็งเพราะอาจทำให้เกิดการลื่นและรัดไม่แน่น

(2) ผ้าขาวม้าผืนใหญ่ หรือผ้าถุงผืนใหญ่: ผ้าที่ใช้ต้องยาวและกว้างพอดีกับขนาดทารก ไม่ควรใหญ่เกินไปจนทำให้ผ้าปิดหน้าทารกและไม่ควรเล็กจนทำให้ทารกพลัดตกลงมา

วิธีการผูกเปล

(1) ผูกเชือกกับคาน หรือคานบ้าน หรือเสาไม้ หรือจุดใดก็ตามที่ต้องการผูก ควรเลือกที่มีความแข็งแรงทนทานรับน้ำหนักทารกได้ดี ผูกเป็นสองด้านซ้ายขวาทิ้งปลายเชือกห้อยลงมา

(2) นำผ้าขาวม้าผืนใหญ่ จับจีบที่ปลายผ้าที่ละด้านนำไปผูกกับเชือกที่เตรียมไว้รัดให้แน่นเพื่อป้องกันทารกจะพลัดตกลงมา

ลักษณะของเปลที่พร้อมจะให้ทารกนอนนั้นต้องมีความโค้งลักษณะเป็นรูปวงรีตรงกลางจะต่ำลง คล้ายท้องเรือนำหมอนหรือผ้าอ้อมมาใส่ไว้ในเปลเพื่อให้ความอบอุ่นแก่ทารกหรือสามารถปรับเปลี่ยนไม่ต้องใส่หมอนก็ได้

ภาพที่ 1 วิธีการผูกเปลกล่อมเด็กของแม่เพลงในวิถีชุมชนโนนดนาเล

ขั้นตอนที่ 2 การวางทารกในเปล การไกวเปล และร้องเรือ

เมื่อผูกเปลเรียบร้อยแล้วในขั้นตอนที่ 2 นี้เป็นการวางทารกในเปล การไกวเปลและการร้องเรือกล่อมลูก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากพ่อเพลงแม่เพลงจำนวน 10 คนสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ (1) วางลูกลงในเปล พร้อมไกวเปลและร้องเรือกล่อมลูกจนหลับ หรือ (2) อุ้มลูกพร้อมร้องเรือจนกระทั่งหลับ แล้วตามด้วยวางลูกลงในเปลซึ่งกรณีนี้เกิดขึ้นบางครั้งครับ

ภาพที่ 2 การวางทารกในเปล การไกวเปล และร้องเรือ

การวางลูกลงในเปลต้องจัดท่านอนของทารกให้ศีรษะหันไปทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนืออันเป็นทิศมงคลตามความเชื่อของผู้คนวิถีชุมชนโหนดนาเล ส่วนเท้าของทารกต้องไม่ห้อยลงมาเพราะจะทำให้ทารกเกิดอาการผวาจนนอนไม่หลับ และเพื่อแขนแนบแน่นอาจใช้หมอน ผ้าอ้อม ตุ๊กตาใส่ลงในเปลเพื่อให้นุ่มสบายทารกจะหลับได้นาน สำหรับขั้นตอนต่าง ๆ ของการกล่อมเด็กสามารถยืดหยุ่นได้ตามการเลี้ยงดูในแต่ละครอบครัว (จำเนียร ชัยกิจ, 2567)

2. วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็ก

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ที่มาวิเคราะห์ การร้องเพลงกล่อมเด็กมีวิธีการร้องแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงเกริ่น 2) ช่วงเนื้อเพลง 3) ช่วงลงจบ ดังนี้

1. ช่วงเกริ่น

วิธีการร้องเรือต้องเกริ่นนำด้วยคำว่า “อาเออ” เนื่องจากการสัมภาษณ์ สุจรรยา ราชเมื่อผาง พบว่า เป็นเอกลักษณ์ของการร้องเรือโดยต้องลากเสียง คำว่า “เออ” ให้ยาวจนสุดลมหายใจ นอกจากนี้ใช้คำว่า “โยยน โยยน เเหอ” ร้องขึ้นต้นเพลงก็ได้ (สุจรรยา ราชเมื่อผาง, 2567) ซึ่งทั้งสองคำนี้ไม่มีความหมายเป็นเพียงการร้องเกริ่นเท่านั้น รูปแบบคำร้องของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนดนาเล ในประโยคแรกของเพลงต้องลงท้ายด้วยคำว่า “เหอ” ดังตัวอย่าง

อาเออ ไปไหน เหอ	พาลูกไปเก็บข้าว
แม่ผูกเปลลูกไว้ใต้ต้นม้าว	แม่เก็บข้าวอยู่ไหนไหน
หวันเหอ หวันเที่ยง	หวันเที่ยงมาแล้ว
หวันเที่ยง ได้ยินเสียงลูกร้อง	ลูกร้องอยู่ไรไร
แม่ไปเก็บข้าวอยู่ไหนไหน	ขวัญใจของแม่เออ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสำคัญของคำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคไต้หวันครั้งแรกของบทเพราะเป็นเหมือนกระพุ้งที่ตีสขึ้นเพื่อพรรณนา ขยายความ มีการคิดสรรใช้ถ้อยคำอย่างประณีตและมีกฎเกณฑ์

2. ช่วงเนื้อเพลง

เป็นการร้องกลอนกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาตามที่ร้องขึ้นต้นไว้ในช่วงเกริ่นแล้วดำเนินเรื่องราวต่อไปจนกระทั่งจบวรรค ซึ่งมีโครงสร้างของคำกลอนตามแผนผังข้างล่างนี้

อาเอ้อ/อาเหอ...(ซื่อบท)...เหอ	
อาเอ้อ/อาเหอ...(ซื่อบท)...เหอ	0 0 (4-7 คำ) . . . 0
0 0 (4-7 คำ)	0 0 (4-7 คำ) ... 0
0 0 (4-7 คำ)	0 0 (4-7 คำ) ... 0
0 (มักซ้ำกับวรรคที่ 4)	0 0 0 0 0 เหอ
	(0 0 0 0 เหอ.... 0)

ตัวอย่าง

“อาเอ้อ รุสสายพาน เหอ	ยานขึ้นแม่ คอก
อ้ายเฒ่าหัว หงอก	อวดตัวอ้อเลี้ยงเมียสาว
แลเหอแล ดู	อ้ายเฒ่าหัวงูหมื่นทำบาว
อวดตัวอ้อเลี้ยงเมียสาว	เฒ่าแล้วไม่คิดเหอ หงอก”

สำหรับช่วงเนื้อเพลงนี้ เปลื้อง พังระวะ กล่าวว่า

“...เวลาเราร้องเรือ ไม่ใช่ว่าร้องอย่างเดียว แม่ต้องคอยพูดแทรกด้วย เช่น “นอนนะลูกนอน”
“นอนนะเดี๋ยวแม่ไปทำงาน” หรือคำพูดอะไรก็ได้ที่เป็นความรู้สึกของแม่ขณะนั้น”

(เปลื้อง พังระวะ, 2567)

การร้องเพลงกล่อมเด็กมิใช่การร้องอย่างเดียวโดยไม่สนใจว่าเด็กหลับหรือไม่ ผู้ร้องต้องคอยสังเกตอยู่ตลอดเวลาว่าเด็กหลับได้ดี หรือ ยังเปิดตาอยู่ หากเด็กไม่ยอมนอนให้พูดแทรกขณะร้องด้วยประโยคสั้น ๆ ตัวอย่าง นอนนะลูกนอน นอนได้แล้วแม่จะไปทำนา ฯลฯ การพูดแทรกนี้จะเป็นการย้ำเตือนให้ลูกรู้ว่าถึงเวลานอนแล้ว มิฉะนั้นทารกจะเพเลิดเพลินอยู่กับการร้องเรือจนไม่ยอมนอนหลับ หากทารกไม่ยอมหลับควรรยกทารกขึ้นมาจากเปลแล้วอุ้มพร้อมร้องเรือแกว่งทารกไปมาจนเคลิ้มหลับในที่สุด

3. ช่วงลงจบ

แม่เพลงบางท่านลงจบด้วยการเอื้อนคำว่า “ฮา เออ” ตามด้วยพูดคั่น หรือการลงจบด้วย คำว่า “เหอ” แล้วร้องกลอนบทใหม่ด้วยทำนองเดิม ช่วงลงจบของเพลงกล่อมเด็กนี้ไม่มีข้อกำหนดตายตัว

3. น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

น้ำเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็กต้องมีความอ่อนนุ่ม นุ่มนวล และต้องลากเสียงคำว่า เหอ หรือ ฮาเออ ให้ได้นานที่สุดเพื่อให้เด็กเคลิ้มหลับไป จากผลการวิจัยในประเด็นช่วงเสียงที่พ่อเพลงแม่เพลงใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก พบว่า ช่วงเสียงในการขับร้องเป็นโทนเสียงกลาง (Mouth Tone) คือ เสียงธรรมชาติของแต่ละคน โทนเสียงที่แสดงออกถึงอารมณ์ที่ปกติ สบายๆ ลักษณะของเนื้อเสียงจะเหมือนกับเสียงพูด

ภาษาถิ่นได้มีความห้าวและห้วนทำให้เพลงร้องเรือขับจะมีความอ่อนหวานของน้ำเสียงไม่เท่ากับเพลงกล่อมลูกภาคอื่น ๆ อีกภาษาถิ่นได้มักตัดคำที่ยาวออกเพื่อความกระชับรัด เช่น คำว่า ตลาด เป็น หลาด ตาลโหนด เป็น โหนด เป็นต้น (ภรณ์ ดวงจักร, 2567) สำเนียงและลีลาการพูดมีผลต่อเสียงโน้ตและช่วงเสียงที่ใช้ในการขับร้อง ทำให้เสียงโน้ตแตกต่างแม้ทำนองจะคงเดิม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงร้องเรือ ยกตัวอย่างคำที่พบบ่อยในเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโน้ตนาเล

คำว่า “ลูก” เป็น “โลก” หมายถึง ลูก บุตร
คำว่า “ผูก” เป็น “โผก” หมายถึง ผูก มัด รัด
คำว่า “เชือก” เป็น “เซี่ยง” หมายถึง เชือก
คำว่า “สี่” เป็น “เส” หมายถึง สี่ เลขสี่

จากผลการวิจัย พบว่า เพลงร้องเรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและร้องกันได้ทั่วไปในชุมชนเมื่อเปลี่ยนผู้ขับร้องแล้วเสียงโน้ตและลีลาการร้องก็เปลี่ยนด้วย บางโอกาสแม่เพลงจะปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตน

เมื่อมีการร้องที่ขยายคำให้ยืดออกด้วยสระต่าง ๆ ทำให้น้ำเสียงที่ใช้ขับร้องมีความอ่อนนุ่มน่าฟังมากยิ่งขึ้นจากสำเนียง ลีลาการพูด และคำศัพท์ที่ท้องถิ่นสู่วิธีการออกเสียงพยัญชนะและสระ จะส่งผลต่อวิธีการขับร้องด้วยโดยเฉพาะการออกเสียงพยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่ ทำให้เพลงกล่อมเด็กมีความละเอียดอ่อนและละเมียดละไม ดังภาพที่ 3 โน้ตเพลงแม่ไปเก็บข้าว ของเปลื้อง พังระวะ

ตัวอย่างวรรณคดี “แม่ไปเก็บข้าวอยู่ไหนไหน”

ข้าว เสียงที่ซ่อนอยู่ ข้าว(อู)
ไหน เสียงที่ซ่อนอยู่ ไหว(อี)

ภาพที่ 3 การใช้เสียงพยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่ในเพลงกล่อมเด็กของเปลื้อง พังระวะ

นอกจากการออกเสียงพยัญชนะและสระที่ซ่อนอยู่ในคำต่าง ๆ จากภาพข้างต้นผู้วิจัยได้แสดงการเว้นวรรคหายใจของพ่อเพลงแม่เพลงด้วยเครื่องหมายคอมม่า (Comma) เนื่องจากการสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลงจำนวน 10 คน พบว่า การร้องเรือมีการเว้นวรรคหายใจที่ยืดหยุ่นได้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกายผู้ขับร้อง ประกอบกับขณะที่แม่เพลงกล่อมลูกคงมีได้คำนึงถึงความไพเราะมากกว่าต้องการให้ทารกหลับโดยเร็ว

4. ท่วงทำที่ใช้ในการร้องเพลงกล่อมเด็ก

การร้องเพลงกล่อมเด็กสามารถจัดวางร่างกายได้อย่างอิสระ จากผลการวิเคราะห์ สรุปได้ ดังนี้

1. ท่าทางการขับร้องสามารถจัดวางได้ตามโอกาส เช่น นั่งร้อง นอนร้อง ยืนร้อง เป็นต้น
2. การโยกตัว สำหรับการร้องเรือไม่ว่าจะวางลูกในเปลหรืออุ้มลูกไว้ควรโยกตัวไปด้วย เมื่อโยกตัวแล้วจะช่วยให้เสียงสั่นไหวตามการเคลื่อนไหวร่างกายทำให้เด็กเคลิ้มหลับ
3. การหลับตา เนื่องจากการสัมภาษณ์เปลื้อง พังระวะ พบว่าเป็นวิธีการหลอกเด็กให้เชื่อว่าผู้กล่อมหลับด้วยมีเช่นนั้นทารกจะไม่ยอมหลับตามัวแต่เฝ้าดูสิ่งรอบ ๆ
4. จัดการวางมือ สามารถจัดวางได้อย่างอิสระโดยใช้มือข้างใดข้างหนึ่งจับเชือกไว้สำหรับไกวเปล พลังใช้มืออีกข้างจัดท่านอนทารกให้อยู่ในท่าที่สบาย

อภิปรายผล

เพลงกล่อมเด็กแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยล้วนมีเอกลักษณ์ช่วงขึ้นต้น เพลงร้องเรือในวิถีชุมชน โหนดนาเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในช่วงเกริ่นที่ร้องว่า “ฮาเออ...เหอ” แล้วลากเสียงคำว่า “เออ” ให้ยาว จนสุดเสียงด้วยทำนองต่าง ๆ ตามอัธยาศัยของผู้ขับร้องใช้เสียงที่ทุ้มและต่ำลงไปยังที่ลาคอนจนถึงลูกระเดือกซึ่งเป็น โทนเสียงกลาง (Mouth tone) สอดคล้องกับเพลงกล่อมลูกล้านนาที่ร้องขึ้นต้นด้วย “อ้อ จา จา” หรือ “อ้อ อ้อ จา จา” และทอดเสียงท้ายว่า ซา หรือ ซาซา เป็นทำนองต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเสียงนุ่มนวล ชวนให้เด็กหลับได้ง่าย เพลงที่ขับ

ร้องโดยมีการส่งเสียงหึ่งจากลำคอให้ดังออกมาทางจมูก (กรมศิลปากร, 2563) เมื่อผู้วิจัยนำเพลงกล่อมเด็กของภาคกลางมาเปรียบเทียบกับเพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโหนดนาเล พบว่า มีลักษณะโครงสร้างที่คล้ายกันคือ เพลงกล่อมเด็กภาคกลางจะลงท้ายด้วยคำว่า “เออ” เช่น เจ้าเนื้อละเอียดเออ เพลงร้องเรือลงท้ายด้วย “เหอ” เช่น ไก่เถื่อนเหอ ซึ่งคำว่า “เออ” กับ “เหอ” เป็นคำที่ถูกใช้จบในประโยคเพลงบางโอกาสถูกใช้เพื่อลงจบด้วยเพลงร้องเรือเป็นการกล่อมเด็กให้นอนหลับดังนั้นน้ำเสียงในการขับร้องต้องมีความอ่อนโยนนุ่มนวลชวนให้เด็กหลับ

การเปล่งเสียงคำว่า “เออ” ให้ทุ้มและต่ำลงไปยังลำคอของแม่เพลง เมื่อนำมาวิเคราะห์ตามหลักการขับร้องของดวงใจ ทิวทอง พบว่าการร้องให้ต่ำลงไปยังลำคอจะทำให้ลมหายใจส่งผ่านไปยังสายเสียงอันเป็นแหล่งกำเนิดเสียงแล้วผ่านไปสร้างความกังวานในร่างกาย ประกอบด้วยช่วงอก ช่องคอหอย ช่องปาก โพรงจมูก โพรงหน้า ทำให้เกิดการสั่นสะเทือนโทนเสียงที่ได้จะทุ้มและต่ำ ลักษณะของเสียงเช่นนี้คล้ายกับเสียงฮัม (Hum) ซึ่งเสียงอะไรก็ตามที่ลากยาวไปเรื่อย ๆ ในขณะหนึ่งจัดเป็นประเภทเสียงสีขาว (White noise) (ดวงใจ ทิวทอง, 2560) จากการศึกษาวิจัยของ Spencer, J. A. et al. เกี่ยวกับการใช้เสียงสีขาวกับทารก พบว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของทารกจะสามารถนอนได้ดีเมื่อใช้เสียงสีขาว สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้หัวข้อวิธีการขับร้องเพลงร้องเรือซึ่งทุกเพลงมีการลากเสียงที่คำว่า “ฮาเออ” ให้ยาวจนสุดเสียงด้วยทำนองต่าง ๆ เพื่อให้ทารกเคลิ้มหลับไป นี่คือการแปรของชาวบ้านกลายเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ผ่านการสั่งสมมายาวนาน เพลงร้องเรือเป็นบทเพลงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของวิธีการขับร้องสามารถยืดหยุ่นได้มาก รวมถึงวิธีการเปล่งเสียง วรรณคดีตอนการหายใจ ท่วงท่า การออกเสียงสระและพยัญชนะด้วย (Spencer, J. A. et al, 1990)

ท่วงท่าในการร้องเรือของพ่อเพลงแม่เพลงในวิถีชุมชนโหนดนาเล พบว่า ท่าทางในการร้องเรือกล่อมลูกทำได้หลากหลายวิธี คือ ผูกเปลแล้วร้องเรือ หรือ บางครั้งถ้าลูกไม่ยอมนอนเปลแม่อีกก็สามารถอุ้มลูกแล้วร้องเรือไปด้วย เช่นเดียวกับการผูกเปลก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะบริเวณใดเพราะเปลสามารถเคลื่อนย้ายได้ตามความสะดวก เช่น เมื่อแม่ไปทำนาจะนำเปลไปผูกไว้ใต้ต้นไม้เพื่อให้ลูกได้ใกล้ชิดแม่และสะดวกต่อการป้อนนม แม่ออกไปหาปลาผูกเปลลูกไว้ที่ริมชายหาดพลาแสงเสียงร้องกล่อมลูก ทำให้เพลงร้องเรือในวิถีชุมชนโหนดนาเลจึงมีได้จำกัดเพียงแค่การร้องกล่อมลูกอยู่บ้าน แต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับการวิจัยของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึงขนบนิยมการใช้เพลงกล่อมเด็กในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ความว่า เพลงกล่อมเด็กนี้มีหลายชื่อเรียกขึ้นอยู่กับขนบนิยมการใช้ คำว่า “ขนบนิยม” หมายถึง โอกาสหรือค่านิยมในการใช้ เพลงกล่อมเด็กในแง่ที่มุ่งถึงการร้องทั่วไป มักเรียกว่า “เพลงร้องเรือ” หรือ “เพลงน้องนอน” ถ้านั้นการขับกล่อมให้เด็กหลับมักเรียกว่า “เพลงชาน้อง” แต่ถ้านำเอารูปแบบของเพลงกล่อมเด็กไปเล่นเป็นทำนองกลอนสด หรือเป็นบทปฏิบัติพากย์โต้ตอบกรรมกัน เรียกว่า “เพลงเสภา” หรือ “เสภา” จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิถีชุมชนโหนดนาเลพ่อเพลงแม่เพลงเรียกเพลงกล่อมเด็กว่าเพลงร้องเรือเท่านั้น (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2524)

สรุปและข้อเสนอแนะ

วิธีการขับร้อง น้ำเสียง และท่วงท่าการขับร้องของกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนดนาเล แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ผ่านการสั่งสมถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบทเพลงกล่อมเด็กครั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการเพื่อนำไปต่อยอดและบูรณาการได้อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ตั้งแต่พุทธศักราช 2558 จนกระทั่งปัจจุบันยังคงลงพื้นที่ค้นคว้าหาข้อมูลเพลงกล่อมเด็กจากพ่อเพลงแม่เพลง เทปเสียง หนังสือ ตำรา เพื่อบันทึกข้อมูลเอาไว้ให้ได้มากที่สุดสำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งถัดไป ในฐานะนักวิจัยรุ่นใหม่ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งถัดไป ดังนี้ 1) การวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่เก็บข้อมูลเพลงกล่อมเด็กที่ยังคงเหลืออยู่ให้ได้มากที่สุด พร้อมทั้งบันทึกวิธีได้อด้วยเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ให้รวบรวมข้อมูลเก่า เทปเสียง หนังสือ ในห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์ นำมาสร้าง

เป็นฐานข้อมูลเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 2) การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมนำเพลงกล่อมเด็กเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างวิจัยและนวัตกรรม เช่น นำทำนองเพลงกล่อมเด็กมาผสานเข้ากับเทคโนโลยีดนตรี นำคำร้องเพลงกล่อมเด็กมาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อสร้างบทเพลงรูปแบบต่าง ๆ และ 3) การวิจัยเพื่อสร้างรายได้เพลงกล่อมเด็กเป็นซอฟต์แวร์อย่างหนึ่งสามารถนำบทเพลงกล่อมเด็กมาใช้เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การสร้างผลิตภัณฑ์ การสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนของวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนด-นา-เล: ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรีและการจัดการความรู้ หลักสูตรปรัชญาดุष्ฎีบัณฑิต ดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2563). ความรู้เรื่อง เพลงกล่อมเด็กล้านนา. เรียกใช้เมื่อ 24 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.finearts.go.th/chiangmailibrary>
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2549). รักษ์เลสาบ: คู่มือการเรียนรู้สำหรับประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จำเนียร ชัยกิจ. (12 ส.ค. 2567). วิธีการผูกเปลร้องเรือ. (สุภาพร ฉิมหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ดวงใจ ทิวทอง. (2560). อรรถบทการร้องเพลง กระบวนการและนวัตกรรมการขับร้อง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ดุष्ฎี พนมพยงค์. (2542). สานฝันด้วยเสียงเพลง มาฝึกร้องเพลงกันเถิด. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- เปลื้อง พังระวะ. (26 ก.ค. 2567). เพลงร้องเรือ. (วันชัย อภัยพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรรณิกา โสทธิพันธุ์. (2547). วัฒนธรรมतालโตนด: กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ภรณ์ ดวงจักร. (26 ก.ค. 2567). เพลงร้องเรือ. (วันชัย อภัยพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สามารถ สาเริ่ม. (2565). ร่องรอยมลายูกลั่นตันนอกแผ่นดินกลั่นตัน กรณีศึกษามุสลิมบ้านบ่อตรุ ตำบลบ่อตรุ อำเภอร่อนฉะโนด จังหวัดสงขลา. RUSAMILAE JOURNAL, 44(1), 41-49.
- สุจรรยา ราชเมืองฝาง. (26 ก.ค. 2567). วิธีการร้องเรือ. (วันชัย อภัยพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2521). คติชาวบ้านปักษ์ใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- _____. (2524). วิเคราะห์สาระเพลงกล่อมเด็กภาคใต้. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- Spencer, J. A. et al. (1990). White noise and sleep induction. Archives of Disease in Childhood, 65(1), 135-137.